

## Avrupa'da Arşivcilik Çalışmaları

### Archival Studies in Europe

**Fatih Rukancı\***

#### Öz

*Kuruluşların ve kişilerin faaliyetlerini, kanuni haklarını belgeleyen arşivler aynı zamanda geçmişin sosyal, ekonomik, politik, kültür hayatı ve teknolojik gelişimi ile ilgili bilgi kaynaklarıdır. Yönetim anlayışının değişimi ve enformasyon teknolojisindeki gelişmeler, zengin bir belge birikimine sahip Avrupa ülkelerinde kayıtlı bilginin yaygınlaşmasına ve öneminin anlaşılmasına neden olmuştur. 1789 Fransız İhtilali Avrupa arşivlerinin modernleşmesinde motive edici rol oynamıştır.*

#### Abstract

*Archives are important resources which give information on social, political, cultural and technological development of a country and at the same time provide legal evidences for institutions and individuals. Rich European archives have gained importance and archival materials are used widely due to recent changes in information technology and administrative systems. The 1789 French Revolution was one of the major impetus for the modernization of European archives.*

**Anahtar Kelimeler:** Arşivcilik, Arşivcilik Tarihi, Avrupa, Arşiv Eğitimi.

**Keywords :** Archival Studies, Archival History, Europe, Archival Education.

---

\* Fatih Rukancı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Araştırma Görevlisidir.

## Tarihçe ve Arşivcilik Eğitimi

Bilginin ait olduğu çağın koşullarına göre belli ortamlara kaydedilmesi, bu kayıtlı bilgilerin ise saklanması ve korunması gerekliliği arşivciliğin temelini oluşturmuştur. İlkçağlardan günümüze arşivlerin ortaya çıkışı, M.Ö. 2000'li yıllara uzanmaktadır. Kayıt tutucuların-arşivistlerin-mesleki uzmanlık bilgi ve becerilerine sahip olması gerektiği ilk uygarlıklar tarafından da biliniyordu. Araştırmalar, Mezopotamya'da devlet ve tapınak arşivlerinin bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Mezopotamya'da arşivistin yazı sanatında usta olması gerekirdi. Yazı düzenli olarak okullarda öğretilirdi ve bu okulların çoğu tapınaklarla bir arada bulunurdu (Evans, 1988: 73).

1906 ve daha sonraki yıllarda yapılan kazılarda Hattuşaş'ta (Boğazköy) M.Ö. 1800-1200'e kadarki döneme ait Hititlerin resmi antlaşmaları, savaşları, kanunları, kral yıllıkları ve daha birçok çeşitli belgelerin saklandığı büyük bir devlet arşivi ortaya çıkarılmıştır. (Türk...1971: 403). Roma'da "Aerarium" diye anılan bir devlet arşiv binasının varlığı bilinmektedir.

M.S. 538'de İmparator Justinyen, yayınladığı fermanla kent kayıt defterlerindeki anlaşma belgeleri ile 'archium' diye anılan, kamu binalarında bulunan tüm belgelerin otantik olarak kabul edileceğini bildirmiştir. Bu nedenle arşivler Avrupa Hukuku'nun temelini oluşturan Corpus Juris'in ayrılmaz bir parçası olmuştur (A What's What..., 1985: 34).

Avrupa'da arşivlerin gelişimi, M.S. 600-1000 dönemine rastlar. Bu tarihe kadar arşivlerle ilgili hemen hemen hiçbir faaliyet görülmemektedir. Karanlık Çağ diye adlandırılan bu dönemde pek çok insan okuma-yazma bilmiyordu. Kişiler ve feodal toplumlararası ilişkiler mal ve hizmet değiş-tokuşu şeklinde sürdürülmekteydi; hükümet işlemleri de sözlü olarak yapılmaktaydı. Bu nedenle çok az sayıda kayıt yer almıştır. Ayrıca seçkin, kültürlü kurumların Karanlık Çağ'da tamamen kaybolduğu görülür. Kayıtlı bilginin öneminin farkında olanlar da özellikle parşömenin pahalı olması nedeniyle kayıtlarının korunmasını sağlayamamışlardır (Bradsher, 1988: 21).

Hıristiyanlıktan önceki dönem boyunca belge üreticilerinin bürokrasiyi güçlendirmesiyle belge koruyucularının da rolü gelişmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun çökmesiyle Roma Kilisesi yalnızca eski Roma'nın kalıntılarını korumakla kalmamış, aynı zamanda onların idari yapısını ve prosedürlerini koruyup geliştirmeyi de görev saymıştır. Uzun yıllar belge üreticileri ve koruyucuları, büro memurları olarak görülmüştür. Bütün bu gelişmelerin paralelinde belgeleri koruma becerisi ve sanatı zamanla feodal devletlere ve Batı Avrupadaki ulusal devletlere aktarılmıştır (Posner, 1977: 67).

735-755 yılları Ortaçağ Avrupa'sında balmumuyla mühürlenmiş parşömenlerdeki senetler ve fermanlar, en önemli belgeler durumundadır. Paris'te Bibliotheque Nationale'de bulunan Kısa Pepin'in St.Denis Manastırına iliş-

kin olarak yayınladığı ferman metinlerinin orijinalleri o dönemden günümüze kalan en eski örneklerdir. Senet ve fermanlara ilişkin ilk arşivler manastırlarda oluşturulurken; devlet ve kent arşivlerinin ise daha sonra ortaya çıktığı görülmektedir (A What's What..., 1985: 34).

Batı Ortaçağının ilk yıllarında yazılı belgeleri kullanmak imkânının az olması nedeniyle ancak Papa Sarayı, birkaçı Yunan ve İtalyan Piskoposluk merkezi ve manastırlarda arşivler oluşturulabilmiştir. Büyük Karl (Şarlman 768-814) hıristiyan aleminde bir arşiv kurma düşüncesini taşıyan ilk hükümdardır. Hükümdarın değişmez bir ikametgahı olmadığından bu düşüncesini gerçekleştirememiştir. Ancak, 14.yüzyılın başlarından beri Batı İmparatorluğunun düzenli bir arşivinin (Reichsarchiv) bulunduğu bilinmektedir (Türk..., 1971: 403).

Kağıdın icadı ve yaygınlaşması, arşivciliği olumlu yönde etkileyen önemli bir gelişme olmuştur. Kağıt, Yakın Doğu'da dokuzuncu yüzyılda tanınmış, 12. yüzyılda Avrupa'ya ulaşmıştır.

Bu dönemde Avrupa'da az sayıdaki arşivde din, hukuk ve tarih amaçlı belgeler, idari ve geleneksel sebeplerle kullanılıyordu. Kiliselerde doğum-ölüm kayıtları tutuluyordu. 12. yüzyıla kadar krallar ve prensler, belgeleri sabit bir yerde muhafaza etmek yerine gittikleri yerlere götürmekteydiler. İngiltere'de yerleşik Monarşi'nin gelmesi ile arşivler de kalıcı ve resmi nitelik kazanmıştır. Mali ve hukuki kayıtlar, kilise ve diğer kurumlar ile iletişim sağlanacağı için çok dikkatli tutulmuşlardır. Buralarda çoğunlukla tapu kayıtları ve kişilerin haklarını koruyan belgeler saklanmaktaydı. Fransa'da 1194 yılına kadar arşivler gezgindi. İngiltere'de ise 13-15. yüzyıllar arasında Londra Kulesi bütün Britanya kayıtlarının merkezi haline gelmiştir (Bradsher, 1988: 23).

11.yüzyıl sonları, 12.yüzyıl başlarında Avrupa'da karşılıklı hükümet ilişkilerinin gelişmesi ile ticaretin arttığı görülür. Bunun sonucu olarak da idari belgeler meydana gelmiş ve bunlar korumaya alınmıştır. Doğum-ölüm, evlilik, vergi, banka ve iş kayıtları tutulmaya başlamıştır.

Rönesans'ın gelişimi ile ilk yazılı basım kavramı ortaya atılmıştır. İnsanların geçmişe olan merakları, öğrenme istekleri yazılı materyallerin korunması kavramını da beraberinde getirmiştir. Bu açıdan, Rönesans, kütüphanelerin, elyazması koleksiyonların, arşivlerin oluşumu ile sonuçlanan parlak bir dönem olmuştur (European Commission, 1991: 25).

1450 yılında geleneksel ferman ve hazine arşivlerine ek olarak yönetsel kayıt arşivleri ortaya çıkmıştır. Bu gelişim Batı Avrupa'ya İspanya aracılığı ile gelen kağıdın 14.yüzyıldan itibaren yaygın bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşmiştir (A What's What..., 1985: 36).

Avrupa'da arşivciliğin ilk dönemlerinde arşivistin rolü sabit kalmamış, tarihi ve kültürel koşullara bağlı olarak sık sık değişmiştir.

18.yüzyılın sonuna kadar çoğu arşivler kralların, soyluların ve kilise gibi ayrıcalıklı kurumların özel mülkiyetleriydi. Arşivler herşeyden önce idari değerlerinden ve geleneksel hakların, ayrıcalıkların, saklandığı yerler olmalarından dolayı önem kazanırlardı. Uzmanlık düzeyinde araştırmaların kaynağı olmaları ikinci derecede önemliydi (Orr, 1981: 27).

Arşivistlerin belgeleri idari açıdan değerlendirmeleri ve idareye yönelik hizmet vermeleri, ülkenin hukukunu bilmelerini gerektirmiştir. Önemli ölçüde değişikliğe neden olan gelişmeler 16.yüzyılda başlamış, 18.yüzyılın sonlarında hız kazanmış, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana devrimsel bir niteliğe kavuşmuştur. Bu çalışmaların ilki eski arşivlerin idare için uygun, modern depolara dönüştürülmesi üzerine yoğunlaşmıştır (Evans, 88: 75). 16.yüzyılda arşivcilik alanındaki hareketliliğin nedeni, feodal yönetim anlayışının, arşivleri bir hak doğuran veya bunu kanıtlayan belgeler olarak değerlendirmesi ve bunun yanı sıra ülke idaresi için de etkili bir araç olarak görmesidir (Binark, 1980: 23).

Kurulan ilk arşiv binalarına kısaca değinmek gerekirse, 1542 yılında İspanya'da Simancas'da birçok yönetim kurumu için genel bir arşiv kurulmuştur. Bundan sonra arşiv deposu olarak ilk bina Çin'de yapılmıştır. 1580 yılında ise İngiltere'de 'State Paper Office' oluşturulmuştur (Evans, 1988: 75). Diğer Avrupa ülkelerinde ulusal arşiv kurumları sonraki iki yüzyıl içinde oluşturulmuş; böylece yönetimin arşivleri kullanması kolaylaştırılmış, aynı zamanda arşivlerin daha iyi korunması sağlanmıştır. 1789 Fransız İhtilali, arşiv konusuna yeni bir düzenleme getirdiği için, arşivlerin modern anlamda kuruluş tarihi olarak görülmektedir.

Fransız İhtilali sırasında arşivlerin öneminin anlaşılması sonucunda Fransız Hükümeti tarihi mirası olan belgelerin sorumluluğunu benimsemiştir. İhtilal süresince Fransa Bağımsız Yönetim Sistemini kurmuş ve halkın hükümet arşivlerine erişim prensiplerini içeren bir bildiri hazırlamıştır (Evans, 1988: 76). Belli bir arşivistik kuramına dayanan arşivlerin merkezi devlet tarafından yönetimi biçimindeki Fransız geleneği, ihtilalden sonraki Fransız Kültür ve Yönetim dizgeleriyle yayılmıştır. Arşiv işlemleri ile prensiplerin açık bir analizinin Fransa'da 1780'den sonraki yıllarda ortaya çıkması bir rastlantı değildir. Fransızlar ilk kez bu tarihte büyük bir ulusal belgeler kalıtını tutarlı olarak biraraya getirmeye ve yönetmeye başlamışlardır (Cook, 1984: 55).

Fransız İhtilaliyle arşivler daha geniş bir kitleye açılmış ve arşivlerin tarihi araştırmalarda kullanımı da kolaylaştırılmıştır.

25 Haziran 1794'de Fransız Milli Arşivi kurulmuştur. 1810 yılında Napoleon bütün Avrupa'daki arşivlerin merkezinin Paris olmasını sağlamak istemiş de, bu fikri gerçekleştirememiştir. Her Avrupa ülkesi kendi milli arşivini geliştirmeye başlamıştır (European Commission, 1991: 26).

### Arşivcilik Gelişiminin Eğitime Yansımaları

Bu dönemde Avrupa'daki arşiv eğitimi faaliyetlerinde de bir takım gelişmeler yaşandığı görülmektedir. İtalya'da ilk arşiv okulu 1765 yılında Bologna'da kurulmuştur. 1790'ların başında Mainz Üniversitesi 'Arşiv Bilimi' öğretimi için özel bir kürsü oluşturmuştur; ancak hükümet arşivlerinde görev alabilecek arşivist yetiştiren Avrupa'nın en ünlü arşiv okulu 'Ecole des Chartes' 1821 yılında Paris'te kurulmuştur. Sonraki 50 yıl içinde Viyana'da, Avusturya Tarihi Araştırma Enstitüsü, Berlin Dahlem'de Arşiv Bilimi ve İleri Tarihi Çalışmalar Enstitüsü ve Prag'da arşiv okulu kurulduğunu görüyoruz. Eğitim programlarıysa Brüksel Krallığı Arşivinde ve Bavarian Eyalet Arşivlerinde düzenlenmiştir (Evans, 1988: 76). Bu okulların en önemli özelliği çalışmalarını tarihe yardımcı bilimler üzerinde yoğunlaştırmaları ve özellikle eski belgelerle ilgilenmeleridir. Arşivlerde bu tür çalışmalar diplomatik olarak adlandırılmıştır. Diplomatik bir bilim dalı olarak 17.yüzyılda kurulmuş ve 20.yüzyılın ilk çeyreğinde prestijinin zirvesine ulaşmıştır. Bu nedenle 1850-1925 yılları arasında arşivistlerin bir bilgin veya esas görevi tarih araştırmaları olan bir akademik teknisyen olarak düşünüldüğü görülmektedir (Cook, 1984: 14). Ancak İngiliz arşivci Hilary Jenkinson, arşivistlerin bir tarihçi olmadığı ve arşivistlerin, tarihçilerin gereksinim duyduğu belgeleri belirleme konusunda bir sorumluluk taşımadığı görüşünü savunmaktadır (Jenkinson, 1965: 123)

Avrupa'da arşiv alanında bu dönemdeki bir diğer önemli adım 1838 yılında İngiltere'de İngiliz Devlet Arşivi (Public Record Office)'nin kurulmasıdır. İngiliz Devlet Arşivi, üniversite mezunlarını, hizmetçi eğitim olarak adlandırılan, deneyimli çalışanların gözetiminde uygulamalı eğitimden geçirme yolunu seçmiştir. Diğer Avrupa ülkeleri, İskandinav Ülkeleri ve Kanada Devlet Arşivleri de 19.yüzyıl boyunca İngiliz Devlet Arşivi'nin bu uygulamasını benimsemiştir (Rukancı, 1988: 14).

1891 yılında Hollanda'da arşivistlerin ilk mesleki organizasyonları olan Society of Archivist (Arşivistler Cemiyeti) kurulmuştur. Bu cemiyet arşivistlerin niteliğini ortaya koymada ve eğitim programının geliştirilmesinde etkili olmuştur. 20.yüzyılın ilk yarısında arşiv dernekleri Avrupa ve Amerika'da yaygın hale gelmiştir ve sırasıyla; 1904'te Fransa'da, 1922'de İsviçre'de, 1932'de Birleşik Krallık'ta, 1936 Norveç ve Amerika'da, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da diğer Avrupa ülkelerinde arşiv dernekleri kurulmuştur. Bu derneklerin öncelikli amacı, arşivcilik mesleğinin gelişimi ve öğretimle desteklenmesidir (Evans, 1988: 79).

Uygulama ve kuram arasındaki etkileşim geleneksel arşivcilikten modern arşivciliğe geçişte önemli rol oynamıştır. 1930'lu yıllarda belge miktarının artışıyla belgelerin seçimi, değerlendirilmesi, korunması sorunları orta-

ya çıkmıştır. Yine bu yıllarda bilgi erişim, depolama ve kayıt teknolojilerinin hızla geliştiği görülmektedir.

1939 yılında Amerika'ya gelen Ernst Posner'in çalışmaları, resmi arşivcilik eğitimi programlarının oluşturulması konusunu içermekteydi (Posner, 1977:37). Onun arşivcilik eğitimi ile ilgili vardığı sonuçlar, 1940'lara kadar ki Batı Avrupa'sının düşünce tarzı ve deneyimlerinin özeti niteliğindedir. Posner'e göre:

1. Eğitim kursları gereklidir, aksi takdirde belirli bir ülkedeki arşiv işlemlerinde etkinlik ve tek biçimlilik sağlanamaz.
2. Hizmetiçi eğitim genellikle az tercih edilir, çünkü çalışan kişinin mesleki uyumu sınanamaz.
3. Arşivcilik okulu, mezunlarına gelecekteki işleri ile ilgili olarak kesin avantajlar sağlamalıdır.
4. Arşiv okulları, programlarını kesin olarak arşiv konularıyla sınırlamalı, bu konuları tarih ve ilgili alanlarda ileri araştırma yöntemlerindeki geniş eğitim çalışmaları ile birleştirmelidir.
5. Arşivistler, modern kayıtlarla başedebilmek için daha donanımlı hale getirilmelidir.
6. Belge üretimi ve belge yönetiminin incelenmesi, arşivistler için gereklidir.
7. Arşivcilik eğitimi laboratuvar çalışmasını da içermelidir. Bu nedenle arşivcilik okulları, arşiv binalarının içinde veya yakınında kurulmalıdır.
8. Arşiv eğitimi, yüksek düzeyli araştırma standartlarını da içermesi açısından, üniversitelerle işbirliği içinde yürütülmelidir.

Bu öneriler sonraki yarım yüzyılda arşivcilik alanında ulaşılabilecek değişik ilkelere de temel oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Avrupa ülkesinde arşivin faaliyet alanı genişletilmiştir. Arşivler, modern belgeleri denetlemek için ve belgelerin üretiminden son düzenlenmesine kadar dolaşımını yönetmek için programlar geliştirmiştir. Belge yönetiminin arşiv teorisi ve uygulamaları üzerindeki etkisi bu şekilde başlamıştır (Evans, 1988: 80). Ayrıca arşivler geleneksel rollerinin dışına çıkmışlar, kullanıcıları ve potansiyel kullanıcılarını eğitmek için de programlar üretmişlerdir.

Tüm dünyada olduğu gibi yönetim anlayışının değişimi, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişime paralel olarak belge miktarının artışı ve bilgi kayıt ortamlarının çeşitlenmesi, Avrupa ülkelerindeki arşivcilik anlayışını da değiştirmiştir. Bu değişiklik, Almanya, Fransa, Hollanda, İtalya ve İngiltere gibi Avrupa'da arşivcilik alanında ileri olan ülkelerin arşiv eğitim programlarına da yansımıştır.

Almanya'da arşiv okulları ve devlet arasında sıkı bir ilişki vardır. Arşivin kuramsal öğretimi kadar arşiv uygulamalarına da ağırlık verilmektedir. Fransa'da Ecole des Chartes tarihi belgeler üzerindeki duyarlılığı ile tanınmıştır. Bu okul günümüzde de ilkelerinden taviz vermemiş, yeniliklere açık bir eğitim kurumu olarak Fransa'da arşiv eğitimini sürdürmektedir. Ayrıca Fransa'da arşiv eğitimi almamış kişilerin mesleğe girememesi ve idarecilik yapamaması, Fransızların arşivcilik konusunda ne derece ilkeli davrandıklarının bir göstergesidir. (Aren, 1976: 85) Hollanda'da Ortaçağ belgeleri ve modern belgeler üzerinde ayrı ayrı durulması ya da ikisinin birarada düşünülmesi bir eğitim programının oluşturulması gerektiği konusunda bir belirsizlik hala sürmektedir. Ancak milli arşiv okulunu devlet arşivinin yanında kurmuş olan Hollandalı arşivistler, arşivcilikte uygulama ve kuram arasındaki etkileşimi arşiv eğitimine yerleştirmeyi başarmışlardır (Barritt, 1988: 336). İtalyan arşivistler ise, arşivciliğin bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmesi gerektiği konusunda hassas davranmışlardır. Tarih ve arşivcilik arasındaki ilişkiyi de iyi saptamış, standart ve bağımsız bir arşiv eğitimini uygulamaya koymayı uygun görmüşlerdir (Duranti, 1988: 346). İngiltere'de üniversite eğitimi önemli olmasına rağmen, uzun yıllar bölgesel resmi kurumların belge ofislerinin uygulamalı eğitimine geniş yer verilmiş, üniversite eğitimini yeniden düzenleme yoluna gidilmiştir. Milli arşiv kurumları, özellikle de İngiliz Devlet Arşivi ve İskoç Devlet Arşivi kendi eğitim programlarına sahiptir. Dolayısıyla sözkonusu kurumların resmi arşivist niteliklerine sahip yeni üyeler gereksinimi yoktur. Üyeler (arşivistler), yüksek nitelikli ve deneyimli olsalar da, kurumun hizmetiçi eğitiminden geçmek zorundadırlar. Normal olarak bir yıl içinde tutulan kayıtları, arşivin uygulamalarını ve özel işlemlerini tanıyıp, önceki eğitimlerindeki eksikliklerini tamamlamaktadırlar (Roper, 1987: 589). Bu nedenle İngiliz Devlet Arşivleri kendine özgü yöntem ve ilkelere sahip olmasıyla İngiltere'de ayrı bir arşiv okulu durumundadır.

İngiltere'de Londra Üniversitesi dışında arşiv eğitimi önceleri tarih bölümüyle birlikte düşünülmüştür. Londra Üniversitesi'nde ise kütüphanecilik, enformasyon ve arşiv konuları birlikte ele alınmıştır. Dünyanın en zengin arşivlerine sahip olan İngiltere'de, tarihin genel konularına modern arşiv uygulamaları eklenmiş, teknolojik gelişmeler paralelinde arşivlerin gelecekteki durumu da dikkate alınarak eğitim güncelleştirilmiştir (Rukancı, 1998: 75).

## Sonuç

Avrupa ülkelerinde başlangıçta tarihi belgelerin incelenip, yorumlanması olarak algılanan arşivcilik, bilgi kayıt ortamlarının değişimi ve hızlı artışıyla daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Özellikle arşiv eğitim programları güncel belgelerin denetimi altına alınmasına yönelik derslerle genişletilmiş ve Avrupa'da arşiv eğitimi yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak bu durum arşivlerin tarihi ve idari rolü arasında bir denge kurulmasını da zorunlu kılmıştır. Tarihi belgelerin azlığı nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri için pek sözkonusu olmayan bu durum Avrupa ülkelerinde farkedilmiş ve arşiv eğitim programlarına "otomasyon", "belge yönetimi", "arşiv yönetimi" ve "arşiv türleri" ana disiplinleri altında toplayabileceğimiz dersler eklenerek bu denge sağlanmaya çalışılmıştır. Avrupa ülkeleri çağdaş arşiv idareciliği konusunda sağlam bir temele sahip olan ve geleneksel konuları da dengelemeye çalışan bir arşiv eğitimi tasarlayarak arşivlerinin geleceğini güvence altına almayı amaçlamışlar ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüşlerdir.

## KAYNAKÇA

- Aren, Tülin. (1976). *Arşiv problemleri ve arşivcilik*. Ankara: Başbakanlık.
- Barritt, Marjorie Rabe. (1988). "Archival training in the land of muller, feith and fru-in: the Dutch National Archives School", *American Archivist* Summer: 336-337.
- Binark, İsmet. (1980). *Arşiv ve arşivcilik bilgileri*. Ankara: Başbakanlık.
- Bradsher, J. Gregory & Pacifico, M.J. (1988). *History of archives administration*. Ed. J.G. Bradsher, London: Mansell.
- Cook, Michael. (1984). "Arşivlerle ilgili uluslararası etkinlikler", Çev. Hasan Keseroğlu. *Günümüzde arşiv yönetimi meslek eğitiminin temelleri* içinde (55-64). İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Duranti, Luciana. (1988). "Education and role of archivist in Italy," *American Archivist* Summer: 346-354.
- European Commission. (1991). *Archives in the European Union*. Luxembourg: 25-26.
- Evans, Frank B. (1988). "The Organization and status of archival training: an historical perspective", *Archivum* 34: 73-91.
- Jenkinson, Hilary. (1965). *A Manual of archive administration*. London: Percy Lund, Humphries and Company.
- Orr, William J. (1981). "Archival training in Europe", *The American Archivist* 44 (1): 27-39.
- Posner, Ernst. (1977). *Archives in the ancient world*. Cambridge: Harvard University Press.



- Posner, Ernst. (1941). "European experience in training archivists", *American Archivist* IV: 25, 28-29.
- Roper, Michael. (1987). "The International scene, archival education in Britain", *American Archivist* 50, Fall: 583-589.
- Rukancı, Fatih. (1998). *Türkiye'de arşivcilik eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Ansiklopedisi III*. (1971). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 403.
- "A What's what of libraries and archives: 5000 years of archives", (1985). *Unesco the Courier: A Window Open On The World* 38(2): 34-38.